

een rondwandeling door de natuurtuin
voor kinderen van groep 4, 5 en 6.

dit boekje is van:

Lees deze bladzijde goed,
want dan weet je precies wat je moet doen.

Dit boekje is een gids.

Zo nu en dan vertelt hij iets over de tuin.

Hij stelt ook vragen en geeft soms opdrachten aan jou.

Die moet je goed lezen en aankruisen wat goed is,
 want dan kun je achteraan op de kaft bij de stippen en getallen
 die onder de plattegrond staan, een lijntje zetten.

Er staan getallen bij de zwarte stippen. B.v.:

Als bij het goede antwoord (3 - 6) staat, trek je een lijn van
 de stip bij 3 naar de stip bij 6.

In totaal zijn er 18 lijntjes te trekken.

Als je de hele rondwandeling hebt gedaan,
 en alle lijntjes getrokken hebt,

staat er iets te lezen wat jij zelf wel eens bent.

Je kunt dan zelf zien of je alles goed hebt gedaan,
 en waar je misschien een foutje gemaakt hebt.

WEGWIJZER

Vanuit de Wingerd loop je richting uitgang.

Vóór de informatieborden ga je rechtsaf
 door een klaphek de tuin in.

Dan ben je heel dicht bij bordje 1.

De verdere route staat op de plattegrond.

Er staan 8 bordjes in de tuin

en elke groep start op één van deze plaatsen.

In het boekje zie je wat bij elk bordje hoort,
 want er staan dezelfde nummers bij.

BLIJF OP DE PADEN,

Want anders verstoort het leven
 van de planten en dieren in deze natuurtuin.

Veel succes.

Geniet van de mooie natuur.

Loop naar je startbordje. (zie plattegrond)

1 De hoop doet leven.

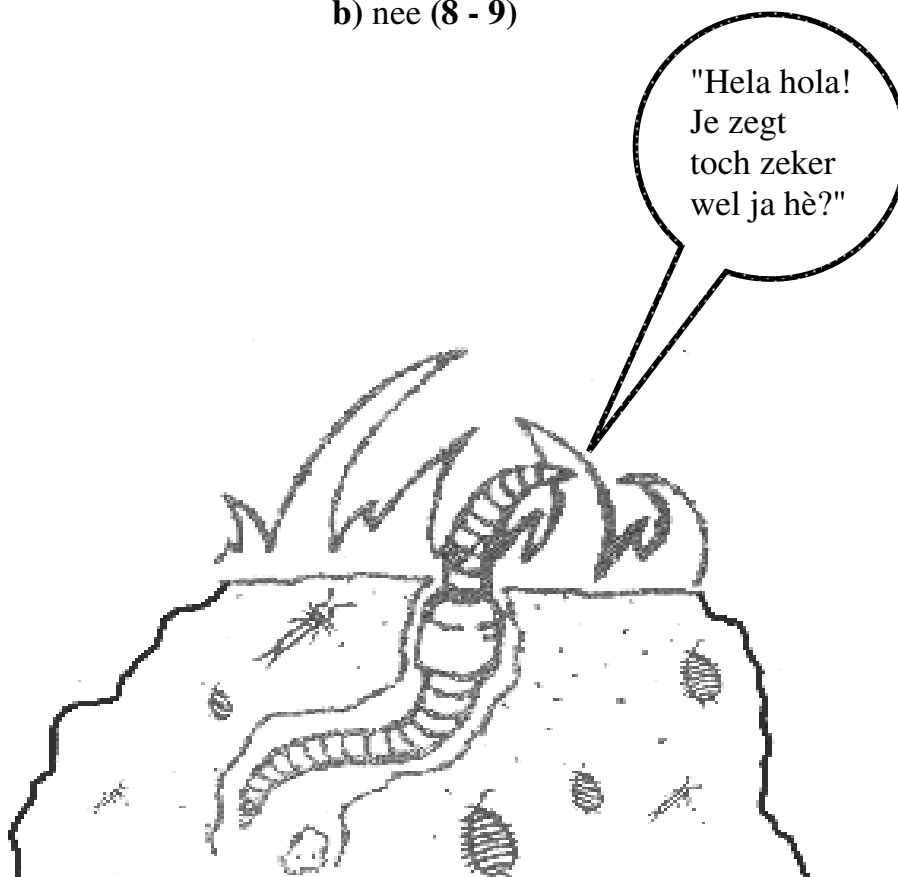
Hier zie je composthopen.

1.1___ De mensen die in de tuin werken gooien hier al het tuinafval op. Is dat slim?

- a) Nee, ze moeten het beter opruimen, want opgeruimd staat netjes. (5 - 6)
- b) Ja, want dan kan het compost worden. (5 - 23)

1.2___ Is het echt waar dat allerlei diertjes van plantaardig afval vruchtbare grond kunnen maken?

- a) ja (8 - 26)
- b) nee (8 - 9)

Jullie lijken wel kleine tovenaars!

Loop nu naar bordje 2

Jullie zijn nu in de groenten- en fruittuin.

De mensen die hier werken willen natuurvriendelijk leven.

Ze werken aan een gezonde wereld.

Wat hierna schuin gedrukt is, hoort echt bij hen.

Wat denk jij daarvan? Ben jij het met hen eens?

Ja?

___ **Maak dan van het cirkeltje een stralende zon.**

*Ze gebruiken geen kunstmest, want daar gaan hun goede
vriendjes de regenwormen van dood,
omdat er te veel zouten in zitten*

*Ze gebruiken geen giftige bestrijdingsmiddelen,
om schadelijke insecten en onkruiden dood te maken.
Alles wat in hun tuin groeit is dus écht gezond.*

Alle mensen die in de natuurtuin werken doen hun best
om iedereen duidelijk te maken
wát zij doen en waaróm ze het doen.

In deze groenten- en fruittuin is veel te zien.

Kijk maar eens wat er allemaal groeit.

De bomen en planten in deze tuin voelen zich zeker goed.

Ze groeien in gezonde aarde.

Haal maar diep adem, want hier is frisse, zuivere lucht.

___ **(28 - 30)**

In de fruitbomen hangen oorwormpotjes.

Waarom toch?

Oorwormen eten in de nacht bladluizen.

Bladluizen zuigen plantensappen.

Dat is niet goed voor bomen en planten.

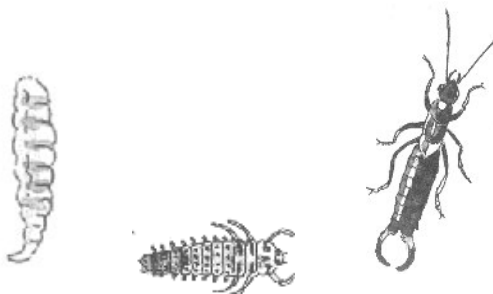
Bladluizen zijn schadelijke insecten.

Oorwormen zijn natuurlijke bladluizenbestrijders.

Daarom hangen er oorwormpotjes in de fruitboompjes.

Daar kunnen ze overdag veilig in slapen,
om hen te beschermen tegen insecteneters, zoals vogels b.v.

2.2 ____ Welk van de volgende diertjes is een oorworm?

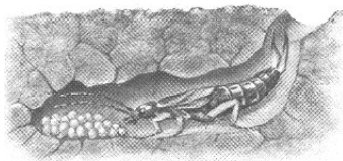

a) het eerste diertje (3 - 13)

b) het tweede diertje (3 - 20)

c) het derde diertje (3 - 21)

Oorwormen zijn zorgzame diertjes.
Het vrouwtje legt haar eitjes in de grond.

Ze laat de eitjes en ook de kleine
oorwormpjes die er uit komen, niet in de steek.
Ze beschermt hen goed.

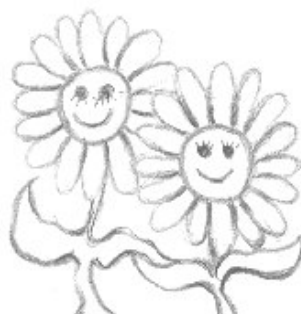
Loop nu naar bordje 3

Dit is een heel mooie plek in onze natuurtuin.
 Een plekje om van te genieten.
 Honderden wilde planten zijn hier bij elkaar gebracht.
 Kijk eens goed naar de bloemen en
 teken er enkele rondom het volgende gedichtje.

Maar eerst:

het gedichtje afmaken. ____ (11 - 20)

de zomerzon kust de bloemen wakker
 in dit stukje van de tuin

ogen kunnen zien de kleuren
 genieten van die bloemenpracht

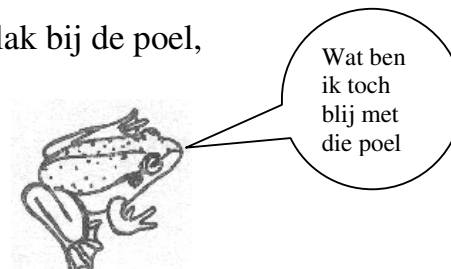
handen kunnen voelen
 de bloemenblaadjes teer en _____

neuzen kunnen speuren
 naar heerlijke bloemen _____

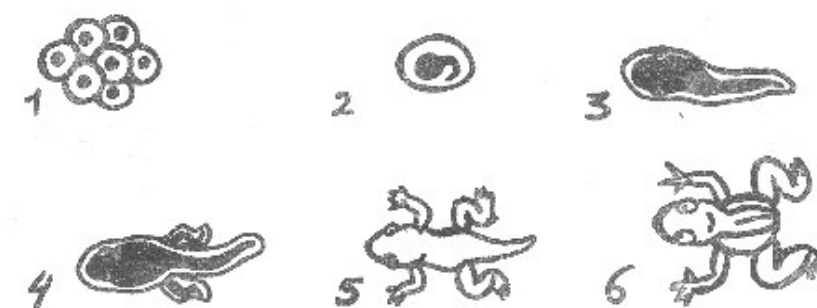
harten kunnen dankbaar zijn,
 want mensen houden van bloemen,
 ze vinden bloemen _____

Loop nu naar bordje 4

Nu ben je vlak bij de poel,

Hier kunnen grote en kleine dieren komen drinken.
Er groeien veel planten en in het water leven ook dieren.

De ontwikkeling van een kikker

4.1___ Kijk goed naar de plaatjes en zet het nummer dat erbij staat voor het goede zinnetje.

- ___ eerst verschijnen de achterpootjes
- ___ dit is kikkerdril
- ___ een klein kikkertje heeft geen staartje meer
- ___ uit het eitje is een klein dikkopje gegroeid
- ___ na de achterpootjes verschijnen ook de voorpootjes
- ___ het kleine dikkopje is groter geworden

___(16 - 25)

Goede raad:
Als iemand je vraagt of je een kikker wilt worden,
moet je "ja" zeggen,
want anders blijf je altijd een dikkop!

Teken dikkopjes in het water.

4.2 _____ Hoe noemen we het geluid dat kikkers maken?

- a) kikkers smakken (1 - 19)
- b) kikkers kwakken (1 - 20)
- c) kikkers kwaken (1 - 10)

Loop nu naar plaatje 5

Je staat nu bij de bijenhal,
hier staan de bijenkasten waar de bijen in wonen.

Er is een afrastering van palen.

Ga daar niet achter.

Tussen de wilgen is een pad aangelegd
zodat je om de bijenhal heen kunt lopen
en veilig naar de bijen kunt kijken.

De zinnen hieronder gaan over bijen.
Jij moet onderstrepen of het waar is of niet waar.

Als je bijen met rust laat steken ze niet.
Dat is **waar** of **niet waar**

Bijen halen nectar uit bloemen en maken er honing van.
Dat is **waar** of **niet waar**

Honing helpt tegen keelpijn en verkoudheid.
Dat is **waar** of **niet waar**

Bijen zorgen dat er fruit aan de bomen groeit.
Dat is **waar** of **niet waar**

Iemand die bijen houdt en er goed voor zorgt is een imker.
Dat is **waar** of **niet waar**

we moeten zuinig zijn op de bijen en dus niet
te veel gif spuiten op bloemen en planten
Dat is **waar** of **niet waar**

5.1 ____ hoeveel keer vind jij het waar?

- a) er is niets van waar (6 - 7)
- b) alles is waar (6 - 24)
- c) __ zinnen zijn waar (6 - 23)

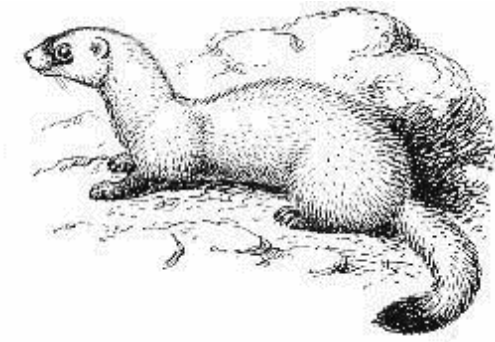
5.2 ____ Is een imker niet bang dat de bijen hem zullen steken?

- a) de bijen durven de imker niet te steken. (21 - 13)
- b) als een imker gestoken wordt
veegt hij de angel voorzichtig weg met zijn hand
en dan heeft hij niet zo veel last meer van de steek. (21 - 22)

Loop nu naar bordje 6

10

Je bent nu in het stiltegebied van de natuurtuin.
Hier is het meestal heel rustig.
Dat is fijn voor schuwe dieren als hermelijnen.
We hebben in de natuurtuin wel eens een hermelijn gezien.

In de winter hebben ze een witte vacht. De punt aan de staart is altijd zwart.

Een hermelijn is een roofdier dat vooral veel muizen vangt.

6.1___ Waarom doen ze dat?

- a) muizen zijn leuke diertjes om te bekijken en daarom vangen hermelijnen muizen voor de kinderboerderijen. (16 - 7)
- b) de hermelijnen eten de muizen op, want ze vangen muizen als ze honger hebben. (16 - 17)
- c) ze vinden het lastig dat de muizen steeds in hun hol kruipen. (16 - 26)

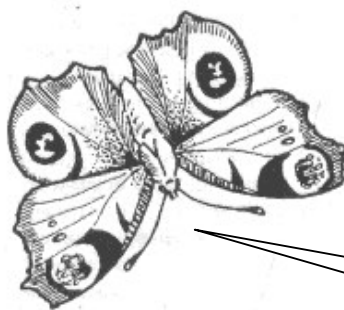
Lust jij ook muis of heb jij liever een gebakken kippetje?

"Hallo, ik ben een rosse woelmuis.
Ik weet niet of jullie het weten,
maar toen ze mij tekenden, zijn ze iets vergeten.
Dóen jullie daar maar eens iets aan,
Want ik wil met een leuk _____
door het leven gaan."

Lang leve de brandnetel

Er groeien in dit gedeelte van de tuin veel brandnetels.
 Verschillende mooie grote dagvlinders
 die in Nederland nog voorkomen, leggen eitjes op
 brandnetels. Hun rupsen groeien alleen maar van brandnetel.

Heb jij
 zin in een
 lekker
 soepje?

6.2 _____ Kunnen we brandnetels dus missen?

- a) ja (3 - 2)
 b) nee (3 - 4)

De brandnetel is ook voor mensen een fijne plant.
 Je kunt er een heerlijke gezonde soep van maken.
 (Gekookte brandnetels prikken niet meer)
 Brandnetelsoep zit boordevol vitaminen en mineralen.
 Brandnetels zijn goed voor de lever en de nieren en ze verwijderen
 gifstoffen.

Wat heb je nodig?

Grote schaal brandnetelblaadjes + 500 gr aardappelen in blokjes +
 1 fijngesneden grote ui + 1 bosje fijngesneden verse peterselie + 1 eetlepel
 plantaardige olie + 1 liter groentebouillon.

Wat moet je doen?

Doe rubber handschoenen aan ... pluk de bovenste brandnetelblaadjes van
 nieuwe planten (tussen februari en april) ... was de blaadjes ... doe de olie
 in een grote pan en bak de ui ongeveer 2-3 minuten ... voeg aardappels toe
 en bak ze 2-3 minuten ... voeg groentebouillon, brandnetels en peterselie
 toe ... kook de soep 20 minuten ... voeg eventueel room toe ... en ...
 smullen maar. (mmm... jammie jammie!)

PAS OP! Wel genoeg brandnetels voor de vlinders laten staan hé!

Loop nu naar bordje 7

Je staat hier nu bij de grootste insectenmuur van Nederland.

Het is een paradijsje geworden voor allerlei diertjes.

Die hebben er veel plezier van.

Vooralsolitaire bijen, die ook wel wilde bijen worden genoemd.

Ze kunnen diep in de gaatjes kruipen die je in de houtblokken ziet.

Daarin maken zij broedcellen, waarin hun larfjes wonen.

7.1___Wat krijgen hun larfjes te eten?

- a) fijngekauwde bloemblaadjes. (9 - 18)
- b) een mengsel van stuifmeel en nectar. (9 - 31)
- c) besjes en ander fruit. (9 - 8)

De metselbij maakt tussen elke broedcel een muurtje.

7.2___Waar metselt ze mee?

- a) met zand en leem vermengd met speeksel. (1 - 2)
- b) met kleine steentjes. (1 - 20)

7.3___Hoe komt de wolbij aan haar naam?

- a) ze heeft een wollig, behaard lijfje. (7 - 16)
- b) ze maakt wollige broedcellen met plantenharen. (7 - 8)

(de antwoorden kun je vinden op de inlichtingenborden.)

wilde wesp

s	r	l	w	p	u	u	e	i	p	i	s	n	s	s	p
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

schrijf de eerste letter in hokje 1, de tweede in hokje 2, enz.
doe je dat goed, dan lees je vier kleine diertjes.

1	5	9	13
2	6	10	14
3	7	11	15
4	8	12	16

Loop nu naar bordje 8

Aan de linkerzijgevel van de Wingerd hangen nestkasten voor vogels.
Helemaal bovenaan zie je gierzwaluwkasten.

Deze wonderlijke vogels blijven,
behalve in de broedtijd,
hun hele leven in de lucht.

8.1 ____ Zijn dit wel goede nestkasten voor gierzwaluwen ?

- a) ja, want ze kunnen er gemakkelijk in en uit vliegen. (25 - 26)
b) nee, want de opening is veel te groot. (25 - 7)

Er zijn nog veel meer andere vogelsoorten die graag een nestkastje gebruiken om te broeden.

8.2___ Wie van de volgende drie doet dat niet?

zwarte mees

pimpelmees

winterkoning

- a) zwarte mees (14 - 24)
- b) pimpelmees (14 - 13)
- c) winterkoning (14 - 15)

8.3___ Waarom is een nestkast fijn voor vogels?

- a) Ze hoeven dan zelf geen nestplaats te zoeken. (19 - 10)
- b) Hun jonge vogeltjes zitten daar veilig en lekker droog en warm. (19 - 20)
- c) vogeltjes weten dat de mensen dan blij zijn. (19 - 2)

Fijne muizen

Boven de naamplaat van de Wingerd hangt een vleermuizenkast. Het is een fijn plekje voor vleermuizen om overdag in te slapen, want 's nachts zijn ze wakker om eten te zoeken.

8.4___ Is het goed voor de natuur dat er vleermuizen zijn?

- a) Nee, want het zijn griezelige beesten. (10 - 19)
- b) Ja, want ze eten heel veel muggen op. (10 - 11)

Een vleermuis heeft geen veren, maar kan wel vliegen als een vogel.
 Vleermuizen zijn de enige zoogdieren op de wereld die kunnen vliegen.

Maak de vleugels weer heel.

Loop nu naar bordje 1

Tenslotte:

Als jullie de rondwandeling helemaal gedaan hebben
 ontdekken jullie misschien dat je alles goed gedaan hebt.

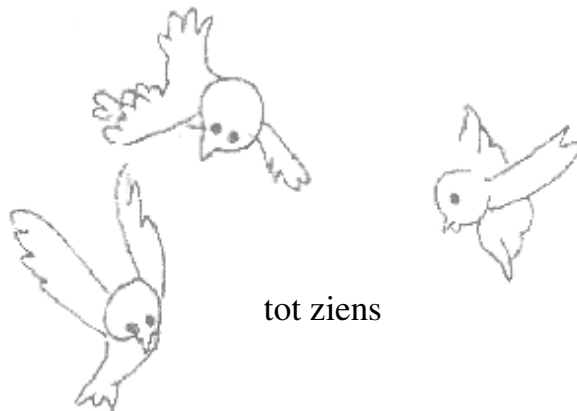
PRIMA

Misschien heb je wat foutjes gemaakt. Dat is niet erg.
 Als de natuur jou maar blijft verwonderen is alles o.k.

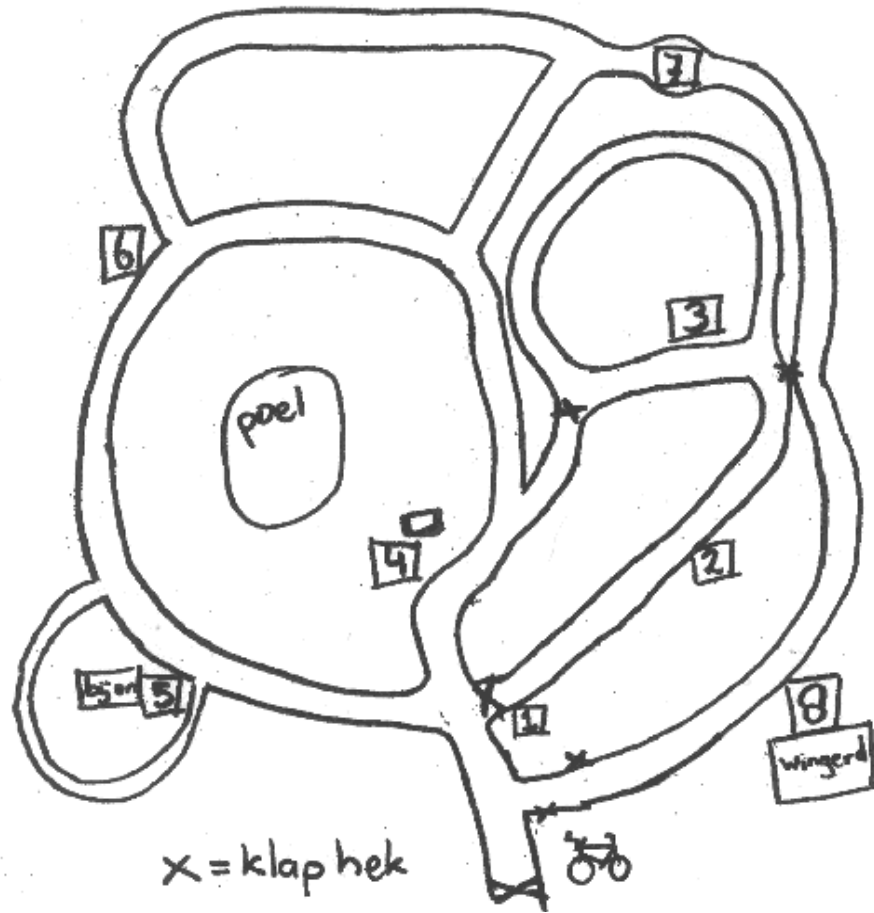
Kom nog maar eens terug in onze natuurtuin.

Daar zijn we blij mee.

Je bent van harte welkom.

tot ziens

Lijntjes trekken

- 1• 2• 3• 4• 5• 6• 7• 8• 9• 28• 31•
- 10• 11• 12• 13• 14• 15• 16• 17• 18• 29• 32•
- 19• 20• 21• 22• 23• 24• 25• 26• 27• 30• 33•